

Smuda, Henryk

Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych w latach 1978-1981

Rocznik Mazowiecki 9, 401-413

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HENRYK SMUDA

MAZOWIECKI OŚRODEK BADAŃ NAUKOWYCH W LATACH 1978—1981

Okres 1978—1981 stanowił dalszy etap w rozwoju Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych — Mazowieckiego Towarzystwa Kultury. Łąca te potwierdziły, że dotychczasowe formy działalności ośrodka były właściwe i efektywne, a dotyczy to zwłaszcza tematyki prac badawczych, działalności dydaktyczno-oświatowej i dokumentacyjno-informacyjnej. Głównymi realizatorami działań są placówki terenowe rozmieszczone na obszarze Mazowsza i Podlasia. Umożliwiła to objęcie opieką naukową lokalne środowiska badaczy regionu oraz ich aktywizację poprzez przyciągnięcie do współpracy z tymi placówkami. Zespolone w ten sposób wysiłki badawcze umożliwiły znacznie efektywniejsze realizowanie zamierzeń.

W zasięgu działania MOBN znalazły się wszystkie województwa mazowiecko-podlaskie, a mianowicie: warszawskie, ciechanowskie, białkopodlaskie, łomżyńskie, ostrołęckie, płockie, radomskie, siedleckie i skierniewickie. Realizacji zadań służyły terenowe placówki naukowe MOBN (Zakład Naukowy i Stacje Naukowe) w Ciechanowie, Łowiczu, Ostrołęce, Pruszkowie, Pułtusk (do roku 1980), Mławie, Siedlcach i Żyrardowie.

Rada Naukowa MOBN

Skład osobowy Rady Naukowej II kadencji, powołanej w lipcu 1977 r. uległ w omawianym okresie jedynie niewielkim zmianom. Odeszli z pracy w Radzie: prof. Tadeusz Kierczyński — I z-ca przewodniczącego Rady Naukowej i dr Bogusław Gierlach — członek Rady. W ich miejsce powołani zostali: prof. Stanisław Berezowski, dotychczasowy wieloletni członek Prezydium Rady, oraz doc. Stanisław Miształ.

Rada Naukowa MOBN pracowała pod przewodnictwem prof. Ryszarda Kołodziejczyka i czuwała nad poziomem naukowym prac wykonywanych przez ośrodek. W latach 1978—1980 Rada odbyła cztery posiedzenia plenarne. Wiodącą tematyką obrad były problemy związane z opracowaniem pięcioletniej *Syntezy Dziejów Mazowsza*. Na posiedzeniu plenarnym w grudniu 1978 r. Rada powołała zespół redaktorów w następującym składzie:

- Przewodniczący zespołu i redaktor naczelny —
prof. Aleksander Gieysztor
Redaktorzy tomów:
I. prof. Henryk Samsonowicz
II. prof. Andrzej Zahorski
III. prof. Ryszard Kołodziejczyk
IV. prof. Andrzej Ajnenkiel

V. prof. Stanisław Berezowski

Jednocześnie ustalono, że całokształt prac badawczych i dokumentacyjnych ośrodka podporządkowany zostanie powyższemu celowi. Zalecono kierownikom seminariów doktorskich, prowadzonych w ramach działalności dydaktycznej MOBN, aby tematyka prac seminaryjnych obejmowała w szczególności tzw. białe plamy w historiografii Mazowsza.

W okresie II kadencji Prezydium Rady Naukowej, współdziałające na robotę z kierownictwem ośrodka, odbyło 20 posiedzeń. Prezydium działało w następującym składzie: prof. St. Berezowski (I z-ca przewodniczącego), A. Gieysztor, R. Kołodziejczyk (przewodniczący), A. Kutrzeba-Pojnarowa (wiceprzewodnicząca), doc. B. Dymek, dr J. Kazimierski, dr Z. Pustuła, a po jego odejściu — dr E. Wojda.

Prezydium na swych posiedzeniach zajmowało się zagadnieniami bieżącej działalności ośrodka, przy czym szczególną uwagę przywiązywało do: bieżącej oceny prac badawczych, głównie związanych z *Syntezą Dziejów Mazowsza*, funkcjonowania seminariów doktorskich, organizacji i wyników sesji popularnonaukowych, współpracy ośrodka z władzami wojewódzkimi na Mazowszu, działalności placówek terenowych MOBN.

W okresie II kadencji Rada Naukowa powołała siedem komisji specjalistycznych, w których oprócz jej członków działali specjaliści z różnych placówek naukowych Warszawy oraz badacze regionalni z Mazowsza i Podlasia. W pracach komisji wzięło udział 147 osób. Do najbardziej aktywnych należały komisje: Etnograficzna (przewodnicząca prof. A. Kutrzeba-Pojnarowa), Problemów Współczesnych (prof. S. Berezowski), Językoznawstwa (doc. B. Falińska). Poza wymienionymi działały jeszcze komisje: Archeologiczna (prof. W. Hensel), Historyczna (prof. A. Zahorski), Badań Społecznych (prof. A. Dobieszewski) i Wydawnicza (prof. R. Kołodziejczyk).

Po upływie kadencji Zarząd Główny Mazowieckiego Towarzystwa Kultury z upoważnienia Ministerstwa Kultury i Sztuki powołał w 1981 r. Radę Naukową MOBN III kadencji na lata 1981—1983.

Na inauguracyjnym posiedzeniu 12 listopada 1981 r. Rada wybrała swoje Prezydium, które ukonstytuowało się następująco: przewodniczący — prof. Ryszard Kołodziejczyk, zastępcy: prof. Stanisław Berezowski, prof. Anna Kutrzeba-Pojnarowa, prof. Ryszard Manteuffel, sekretarz dr Edward Wojda i członkowie: doc. Benon Dymek, dr Józef Kazimierski, prof. Józef R. Szaflik. Pełny skład Rady Naukowej MOBN zob. załącznik nr 1.

Jednocześnie Rada powołała przewodniczących komisji specjalistycznych: Badań nad Współczesnością (prof. St. Berezowski), Etnograficznej (prof. A. Kutrzeba-Pojnarowa), Historii Mazowsza (prof. A. Gieysztor), Językoznawczo-Folklorystycznej (doc. B. Falińska), Archeologicznej (dr T. Kiersnowska), Historii Sztuki i Ochrony Zabytków (prof. M. Karpowicz), Ochrony Środowiska (prof. R. Manteuffel), Wydawniczej (doc. S. Russocki) oraz Radę Rocznika Mazowieckiego (prof. R. Kołodziejczyk).

W ramach Komisji Badań nad Współczesnością powołano zespół badań socjologicznych pod przewodnictwem doc. M. Ciechocińskiej.

Działalność ośrodka

Zagadnienia organizacyjne

1 lutego 1978 r. po odejściu z pracy w ośrodku dotychczasowego sekretarza naukowego dr Bogusława Gierlacha na stanowisko to powołano dr Zbigniewa Pustulę, pracownika naukowego Instytutu Historii PAN. Z. Pustuła kierował pracami ośrodka do 30 kwietnia 1980 r. kiedy to przeszedł do pracy w PAN. Do 31 sierpnia 1980 r. pracami MOBN kierował zastępca sekretarza naukowego mgr Henryk Smu-

da. Z dniem 1 września tegoż roku na stanowisko sekretarza naukowego MOBN powołany został dr Edward Wojda.

Ważnym problemem organizacyjnym była i nadal pozostaje sytuacja lokalowa ośrodka i jego placówek terenowych. Brak odpowiednich lokali spowodował, że jedynie Zakład Naukowy w Ciechanowie oraz Stacja Naukowa w Siedlcach mogły przez cały omawiany okres prowadzić normalną działalność merytoryczną. Pozostałe placówki w różnym zakresie odczuły brak właściwych do swych potrzeb lokali. Długotrwałe starania kierownictwa ośrodka dały tylko częściowo pozytywne rezultaty. W Pruszkowie, dzięki pomocy Komitetu Miejskiego PZPR i społecznemu zaangażowaniu pracowników i dyrekcji przedsiębiorstwa „Pollena”-Pruszków, Stacja Naukowa otrzymała w 1980 r. samodzielny, funkcjonalny lokal, pozwalający w szóstym roku jej istnienia rozpocząć prawidłowo zorganizowaną działalność merytoryczną. W tym samym roku, dzięki decyzji prezydenta Żyrardowa, Stacja Naukowa w tym mieście mogła wznowić swą działalność zawieszoną w 1979 r. z powodu braku lokalu. W końcu 1980 r. wznowiła pracę w odremontowanym lokalu mieszczącym się w budynku Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej Stacja Naukowa w Miławie. Jej działalność w okresie dwuletniego remontu ograniczała się jedynie do indywidualnych prac badawczych pracowników Stacji i sporadycznej akcji odczytowej.

Zatrudnieni ogółem
w tym niepełnozatrudnieni
Pracownicy naukowo-badawczy
w tym niepełnozatrudnieni

Pracownicy naukowo-badawczy według stanowisk naukowych:

	1978	1979	1980	1981
adiunkci	5(2)*	6(1)	5(1)	5(2)
st. asystenci	7(3)	8(2)	6(1)	6(1)
asystenci i prac. dokum.	2(1)	2(1)	3	3

* W tym pracownicy niepełnozatrudnieni.

W szczególnie trudnej sytuacji znalazły się stacje naukowe w Łowiczu, Ostrołęce i Pułtusku. Starania kierownictwa o zmianę lub przydzielenie nowych lokali nie dały żadnych rezultatów. W wyniku braku pomieszczenia (dotychczasowy lokal po powodzi nie nadawał się do dalszej eksploatacji i został przeznaczony do rozbiorczy) ośrodek zmuszony został do czasowego zawieszenia działalności Stacji Naukowej w Pułtusku. Stacja w Łowiczu istnieje i działa dzięki przychylności Miejskiej Biblioteki Publicznej, gdyż posiadany przez Stację lokal nie nadaje się do użytku w wyniku bardzo silnego zawilgocenia i zagrzybienia. Mimo tych trudności, Stacja prowadzi ożywioną działalność naukowo-badawczą, dydaktyczną i odczytową. Lokal Stacji w Ostrołęce o powierzchni 10 m² utrudnia normalną działalność, szczególnie prowadzenie seminariów oraz korzystanie z księgozbioru.

Nadzwyczaj trudną sytuację miała i ma mieszcząca się w Warszawie centrala ośrodka, zajmująca jedno niewielkie pomieszczenie, co uniemożliwia utworzenie niezbędnych stanowisk pracy, takich jak: podręczna biblioteka naukowa, kartoteki bibliograficzne itp. oraz odbywanie zebrań naukowych Rady Naukowej i jej Prezydium oraz komisji problemowych.

Zatrudnienie w latach 1978—1981 kształtowało się w ośrodku następująco (według stanu zatrudnienia na 31 XII):

	1978	1979	1980	1981
	18	21	19	19
	7	7	7	7
	14	16	14	14
	6	4	2	3

Bazę materialną (środki finansowe, etaty, limity itp.) zapewnia ośrodkowi Zarząd Główny Mazowieckiego Towarzystwa Kultury z dotacji urzędów wojewódzkich: m.st. Warszawy, ciechanowskiego, ostrołęckiego i siedleckiego oraz z dochodów własnych, wypracowywanych przez ośrodek poprzez realizację zleconych mu prac naukowo-badawczych, dokumentacyjnych i wydawniczych.

Działalność merytoryczna

Podobnie jak w latach poprzednich MOBN realizował swe zadania głównie poprzez terenowe placówki naukowe. Ośrodek w Warszawie, stanowiący centralę MOBN, pełnił rolę koordynatora oraz centrum naukowego i wydawniczego.

Placówki terenowe

1. Zakład Naukowy w Ciechanowie

Powstał w 1977 r. na bazie dotychczasowej Stacji, istniejącej od 1967 r. Kierowany jest od chwili utworzenia Stacji przez dr Aleksandra Kociszewskiego. Jako największa i organizacyjnie najprężniejsza placówka Zakład realizował znaczny procent wszystkich prac badawczych ośrodka, w czym pomocna była bardzo dobra baza lokalowa i licząca ponad 13 tys. woluminów biblioteka. Wysoka ranga, jaką osiągnął Zakład Naukowy, jest wynikiem wieloletniej, doskonałej współpracy kierownictwa i aktywu społecznego Zakładu z władzami województwa, środowiskiem badaczy i miłośników ziemi ciechanowskiej oraz miejscowymi zakładami pracy, w szczególności patronującymi Zakładami Graficznymi RSW w Ciechanowie. Znaczącej pomocy udzielało Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe.

Zakładowi Naukowemu, jako wiodącej placówce w województwie ciechanowskim, podporządkowane były stacje naukowe w Mławie i Pułtusku.

Stacja Naukowa w Mławie (jej kierownikiem do roku 1979 była mgr Benedykta Kruszyńska, od 1980 r. — mgr Andrzej Grzymkowski) dopiero po remoncie lokalu od 1981 r. mogła rozpocząć ponownie aktywną działalność naukowo-badawczą, przy czym nadal trwają prace nad powtórным udostępnieniem liczącego ponad 2,5 tys. woluminów księgozbioru naukowego. Stacja Naukowa w Pułtusku (kierownik do 1980 r. Miron Owsiewski) w wyniku zdewastowania lokalu przez powódź oraz braku innego zmuszona została zawiesić działalność do chwili, kiedy władze miasta będą w stanie udostępnić inny, odpowiadający jej potrzebom lokal. Do chwili zawieszenia działalności Stacja prowadziła prace badawcze o tematyce polonijnej.

2. Stacja Naukowa w Łowiczu (kierownik — mgr Alina Owczarek) jest obok Zakładu Naukowego w Ciechanowie najaktywniejszą placówką MOBN. Prowadziła zakrojoną na szeroką skalę działalność naukowo-badawczą i popularyzatorską. Dzięki pomocy działającej bardzo aktywnie Rady Stacji pod przewodnictwem doc. Jana Wegnera oraz prof. Ryszarda Kołodziejczyka, Stacja skupiła wokół siebie znaczny aktyw składający się z przedstawicieli miejscowego środowiska naukowego i kulturalnego. Przyczynił się do tego również życzliwy stosunek władz administracyjnych i politycznych miasta i województwa.

3. Stacja Naukowa w Ostrołęce (kierownik — dr Stanisław Pajka) nie mogła z powodu wspomnianych już wcześniej trudności lokalowych prowadzić szerokiej działalności. Odczuwa się to w szczególności w zakresie pracy dydaktycznej oraz badawczej. Stacja ściśle współpracuje z Muzeum Okręgowym w Ostrołęce i przy poparciu władz wojewódzkich rozpoczęła akcję wydawniczą o tematyce związanej z woj. ostrołęckim.

4. Stacja Naukowa w Pruszkowie (kierownik — mgr Marek Piotrowski) rozpoczęła w 1980 r. normal-

ną działalność merytoryczną. Obok pracy dydaktycznej, dokumentacyjnej i popularyzatorskiej prowadziła przy współpracy z Pruszkowskim Towarzystwem Kulturalno-Naukowym również działalność wydawniczą.

5. Stacja Naukowa w Siedlcach. Jej pracą kierowali kolejno: mgr Janina Gardzińska, dr Krystyna Grochowska-Iwańska oraz od 1980 r. mgr Andrzej Węcowski. Stacja prowadzi bardzo dobrze zorganizowaną działalność dydaktyczną, szczególnie dzięki powstałej z inicjatywy nieodwołanego doc. J. J. Tereja grupie seminaryjnej z zakresu historii oraz działającej pod kierownictwem doc. B. Falińskiej licznej grupie seminarzystów językoznawców. W tej też Stacji obrała sobie siedzibę Komisja Językoznawcza Rady Naukowej MOBN.

6. Stacja Naukowa w Żyrardowie (kierownik dr Alina Gryciuk do 1979 r., od 1980 r. — mgr Marian Majka) mieściła się do 1979 r. w lokalu Wojewódzkiego Archiwum Państwowego. W roku 1980 r., dzięki decyzji prezydenta miasta, uzyskała samodzielny lokal, w którym prowadzi działalność badawczą, dydaktyczną i dokumentacyjną. Stacja współpracuje z Towarzystwem Przyjaciół Żyrardowa i WAP oraz Muzeum Okręgowym.

Ośrodek

Podobnie jak w latach poprzednich działalność merytoryczna MOBN koncentrowała się głównie wokół czterech podstawowych kierunków: naukowo-badawczego, dydaktyczno-upowszechnieniowego, dokumentacyjno-informacyjnego i wydawniczego.

1. Działalność naukowo-badawcza.

Realizacja zadań naukowo-badawczych, pomimo wielu obiektywnych trudności (braku lokali, dostatecznej ilości środków finansowych i limitów itp.), przebiegała zgodnie z założonymi planami. Przeciętnie realizowano około pięćdziesięciu tematów badawczych, z

których część stanowiły prace zlecane ośrodkowi przez różne urzędy i instytucje. Poszczególne zadania badawcze realizowali pracownicy ośrodka, społeczni współpracownicy (regionaliści — członkowie towarzystw regionalnych z terenu Mazowsza i Podlasia), uczestnicy seminariów doktorskich odbywających się w placówkach terenowych MOBN oraz przedstawiciele środowiska naukowego, współpracujący z ośrodkiem, głównie członkowie Rady Naukowej i jej komisji specjalistycznych. Tak znaczny udział społecznego aktywu naukowo-kulturalnego potwierdza w pełni społeczny charakter ośrodka oraz inspirującą rolę MOBN w rozwoju badań naukowych i upowszechnianiu ich wyników na rzecz Mazowsza i Podlasia.

Prace badawcze prowadzono w ośmiu grupach tematycznych, mono- i wielodyscyplinowych, podporządkowanych głównie naczelnemu zadaniu, jakim jest *Synteza Dziejów Mazowsza*, a mianowicie:

a. Archeologia, b. Etnografia, c. Historia, d. Językoznawstwo i literatura, e. Ochrona przyrody, f. Ochrona zabytków, g. Socjologia, h. Problematyka współczesna.

a. Archeologia

Kontynuowane były badania wczesnośredniowiecznego grodziska w Ostrołęce. Prace wykopaliskowe zakończono w 1980 r. Prowadzono je na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a ich celem było określenie chronologii, zasięgu grodu i podgrodzia, funkcji oraz wpływu na utworzenie się przedlokacyjnego ośrodka miejskiego w Ostrołęce. Badania z ramienia ośrodka prowadził M. Majka. Przewiduje się, że opracowanie naukowe materiału kontynuowane będzie od 1983 r.

Prowadzone od 1974 r. prace wykopaliskowe przez M. Piotrowskiego kontynuowane będą do 1984 r. Badania prowadzi ośrodek we współpracy z Ciechanowskim Towarzystwem Naukowym, a finansuje je Wojewódzki Konserwa-

tor Zabytków w Ciechanowie. Celem badań jest określenie chronologii warstw osadniczych w obrębie grodu i późniejszego zamku oraz funkcji i rozwoju grodu. Wyniki badań będą wykorzystane przy rewaloryzacji zabytkowego zespołu zamkowego w Szeńsku.

Zakład Naukowy w Ciechanowie prowadzi od 1977 r. badania powierzchniowe na obszarze woj. ciechanowskiego w ramach tematu „Archeologiczne zdjęcie Polski”.

Nadzór archeologiczny — badania ratownicze na terenie budowy „Trasy Toruńskiej” w Warszawie, prowadzone na zlecenie WKZ m.st. Warszawy.

b. Etnografia

Zakończone zostały badania terenowe dla I etapu prac „Ekspedycja Kołbielska” z udziałem członków Komisji Etnograficznej i przy udziale Katedry Etnografii Uniwersytetu Warszawskiego. W trakcie przygotowania znajduje się I tom materiałów zawierających wyniki prac pierwszego etapu.

Kontynuowano badania „Folklor i sztuka ludowa ziemi ciechanowskiej”. Prace z udziałem społecznych współpracowników prowadził Zakład Naukowy w Ciechanowie. Zakończono badania „Bartniki”, prowadzone przez K. Brauna z udziałem społecznych współpracowników z Uniwersytetu Warszawskiego. Ich celem było ukazanie przemian kulturowych na przykładzie wsi podmiejskiej. Zakończono prace nad tematem „Artyści ludowi woj. ostrołęckiego”, prowadzone przez społecznego współpracownika Stacji Naukowej w Ostrołęce — B. Kielaka.

c. Historia

Wszystkie prace badawcze z tego zakresu podporządkowane były głównemu zadaniu ośrodka, jakim jest opracowanie *Syntezy Dziejów Mazowsza*, stąd też w tej grupie tematycznej realizowano najwięcej tematów. Z ważniejszych wymienić należy: kontynuowanie badań nad dziejami miast na Mazowszu (Ciechanów, Łowicz, Przasnysz,

Pułtusk, Żyrardów); badania na północnym Mazowszu w dobie konstytucyjnej Królestwa Kongresowego; nad powstaniem styczniowym w Łowiczu i okolicy; nad ruchem oporu oraz kształtowaniem się władzy ludowej na Mazowszu i Podlasiu; nad dziejami oświaty, szkolnictwa i kultury; badania biograficzne zasłużonych Mazowszan.

d. Językoznawstwo i literatura

We współpracy z Instytutem Języka Polskiego PAN kontynuowano ankietowe badania językoznawcze, zmierzające do opracowania „Atlasu Gwar Mazowsza i Podlasia”. Prace prowadzone były przez społecznych współpracowników pod kierunkiem doc. B. Falińskiej. Rozpoczęto drugi etap badań nad problemami literatury północnego Mazowsza. Prace pod kierunkiem prof. J. Kulczyckiej-Saloni prowadził społeczny aktyw z Ciechanowa. Kontynuowano badania nad nieznaną korespondencją A. Świętochowskiego oraz lirykami Stefana Gołębiowskiego oraz podjęto temat „Echa wydarzeń historycznych w baśniach i legendach ziemi ciechanowskiej”.

e. Ochrona przyrody

Zakończono badania o „Klimacie województwa ciechanowskiego” oraz na temat „Historii i roślinności Parku Miejskiego w Mławie”.

f. Ochrona zabytków

Kontynuowano prace na zlecenie wojewódzkich konserwatorów zabytków dotyczące ewidencji zabytków nieruchomych, ruchomych, cmentarzy oraz obiektów ludowego budownictwa drewnianego na terenie województw ciechanowskiego i stołecznego.

g. Socjologia

Przeprowadzono badania ankietowe i opracowano raport dla władz miasta pt. „Uczestnictwo w kulturze mieszkańców miasta Ostrołęki”. Kontynuowano badania nad uczestnictwem w kulturze mieszkańców woj. ciechanowskiego, O-

pracowano temat „Pamięć o emigracji do Ameryki w XIX i XX w. w środowisku wiejskim woj. ciechanowskiego” oraz rozpoczęto temat „Aktywność kulturowa robotników dużych zakładów przemysłowych Pruszkowa”.

h. Problematyka współczesna

Z inicjatywy i pod kierunkiem prof. S. Berezowskiego podjęto temat „Kierunki ciężkich miast wojewódzkich na Mazowszu i Podlasiu” (województwa: białkopodlaskie, łomżyńskie, płockie, radomskie i skierniewickie). Opracowane zostały założenia badawcze i ankietta oraz nawiązano współpracę w realizacji tematu z wojewódzkimi komisjami planowania regionalnego. W roku 1981 temat przerwano z braku środków finansowych. Zakończono opracowanie tematu „Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju rolnictwa w województwie ostrołęckim”. Jest to praca doktorska społecznego współpracownika Stacji Naukowej w Ostrołęce, wykonana w ramach seminarium prowadzonego przez doc. I. Fierla.

z zakresu historii:

Zakład Naukowy Ciechanów
Stacja Naukowa Łowicz
Stacja Naukowa Ostrołęka
Stacja Naukowa Pułtusk
Stacja Naukowa Siedlice

z zakresu ekonomii:

Stacja Naukowa Ostrołęka
Stacja Naukowa Pruszków
Stacja Naukowa Żyrardów

z zakresu językoznawstwa:

Stacja Naukowa Siedlice

Wspólnie z Kuratorium Oświaty i Wychowania woj. ostrołęckiego prowadzone było także seminarium naukowe z pedagogiki dla nauczycieli, kierowane przez doc. T. Lewowickiego.

W zajęciach grup seminaryjnych uczestniczyło stale ponad 100 osób, przy czym w omawianym okresie pięć osób przeprowadziło obrony swych prac na macierzystych uczelniach promotorów.

Kontynuowano badania „Przemiany społeczno-ekonomiczne rozwoju woj. ciechanowskiego”; podjęto temat „Zasoby mieszkaniowe w woj. ostrołęckim”. Rozpoczęto prace nad tematem „Współzależność między rozwojem przemysłu a wykorzystaniem czynnika ludzkiego” oraz „Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast na przykładzie województwa ostrołęckiego”.

2. Działalność dydaktyczno-upowszechnieniowa

W omawianych latach kontynuowano sprawdzone już formy pracy, jak również takie, na które było duże społeczne zapotrzebowanie. Największym powodzeniem cieszyły się prowadzone przy terenowych placówkach naukowych MOBN seminaria doktorskie, stwarzające odpowiednie warunki dla podnoszenia kwalifikacji badaczy regionalnych oraz pracowników i działaczy kultury oświaty i aparatu polityczno-gospodarczego.

Następujące seminaria doktorskie działały w okresie lat 1978—1981:

— prof. A. Zahorski
— prof. R. Kołodziejczyk
— doc. A. Skrzypek
— doc. J. Molenda (do 1980 r.)
— prof. H. Słabek

— doc. I. Fierla
— prof. T. Kierczyński
— prof. T. Kierczyński

— doc. B. Falińska

a dalsze trzy finalizują swe przewody doktorskie.

Funkcję naukową, a jednocześnie upowszechnieniową spełniały organizowane przez MOBN sesje. Przy współudziale władz wojewódzkich i miejskich oraz towarzystw regionalnych odbyło się w omawianych latach 38 sesji i konferencji naukowych i popularnonaukowych, z czego w: Bieżuniu — 1,

Ciechanowie — 7, Łowiczu — 4, Mławie — 2, Myszyncu — 1, Ostrołęce — 9, Opinogórze — 1, Pruszkowie — 2, Pułtusk — 4, Siedlcach — 4, Wyszkiwie — 1 i Żyrardowie — 2. Tematyka sesji obejmowała szeroki wachlarz zagadnień społeczno-politycznych, przy czym dominowała problematyka okolicznościowa, związana z ważnymi rocznicami politycznymi i kulturalnymi (tematy ważniejszych sesji zob. załącznik nr 2). W wymienionych sesjach i konferencjach uczestniczyło łącznie ponad 4 tys. osób, a referentami byli wybitni przedstawiciele uczelni i instytucji Warszawy, Łodzi, Krakowa oraz innych miast, jak również badacze regionalni i pracownicy ośrodka. Sesje stały się okazją do zacieśnienia współpracy z miejscowymi środowiskami kulturalno-naukowymi.

Ważną rolę, w szczególności w zakresie upowszechniania wiedzy o regionie, odgrywała kontynuowana od szeregu lat akcja odczytowa, która z różnym natężeniem, zależnie od miejscowych potrzeb, prowadzona była przez wszystkie placówki terenowe MOBN, wspólnie z miejscowymi towarzystwami regionalnymi oraz współpracującymi instytucjami kulturalno-oświatowymi. Tematyka odczytów dostosowywana była do zapotrzebowania społecznego oraz problematyki okolicznościowej. W latach 1978—1981 odbyło się ponad 200 prelekcji, w których uczestniczyło kilka tysięcy słuchaczy. Największe zapotrzebowanie, a zatem i największą aktywność wykazywały: Ciechanów, Łowicz, Ostrołęka i Pułtusk. Najmniejsze zainteresowanie zanotowano w środowiskach podstolecznych (Pruszków, Żyrardów).

3. Działalność dokumentacyjno-informacyjna

Prace te zgodnie z założeniami mają charakter ciągły. Koncentrowały się one, tak jak poprzednio, zarówno w ośrodku w Warszawie, jak i w terenowych placówkach naukowych, głównie

na: prowadzeniu kartotek nie publikowanych prac dyplomowych, magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych dotyczących Mazowsza i Podlasia; ewidencjonowaniu zakończonych przez ośrodek tematów badawczych i opracowaniu ich dokumentacji; opracowaniu bibliografii z zakresu archeologii, etnografii, historii i socjologii publikacją związanych tematycznie z Mazowszem i Podlasiem; opracowywaniu kartotek biograficznych zasłużonych Mazowszan; gromadzeniu, opracowywaniu i udostępnianiu księgozbiorów naukowych wszystkich placówek ośrodka; gromadzeniu, opracowywaniu i udostępnianiu zbiorów mikrofilmowych w placówkach w Ciechanowie i Łowiczu; udzielanie zainteresowanym informacji i konsultacji naukowych. Oprócz wymienionych pracownicy etatowi MOBN przygotowali w 1980 r. wystawę zabytków z prac wykopaliskowych na stanowisku archeologicznym „Grodzisko — Stare Miasto — Ostrołęka”, która ekspozycyjna była w sali Muzeum Okręgowego w Ostrołęce.

Kontynuowane było uzupełnianie księgozbiorów naukowych bibliotek wszystkich placówek ośrodka. Zakupu książek dokonywano ze środków własnych oraz uzyskiwanych na ten cel dotacji z urzędów wojewódzkich (Ciechanów, Ostrołęka, Siedlce). Część nabytków uzyskano z prowadzonej przez MOBN wymiany krajowej i zagranicznej. Ogółem liczba książek wzrosła z ponad 19 tys. egz. w 1978 r. do prawie 27 tys. pod koniec 1981 r. Łączna wartość księgozbiorów MOBN przekroczyła w 1981 r. 1,7 mln zł.

W roku 1980 z dotacji Urzędu Miasta w Łowiczu zakupiony został dla tamtejszej Stacji Naukowej czytnik do mikrofilmów. Stworzono równocześnie archiwum mikrofilmowe liczące ponad siedem tysięcy klitek materiałów źródłowych dotyczących Łowicza i ziemi łowickiej. W 1981 r. podobnej inwestycji dokonano w Stacji Naukowej w Siedlcach. W ten sposób ilość placówek ośrodka dysponujących czyt-

nikami wzrosła do trzech (Ciechanów, Łowicz, Siedlce). W tym samym okresie, z inicjatywy doc. B. Falińskiej, utworzono w Stacji Naukowej w Siedlcach archiwum dokumentacyjne materiałów językoznawczych dla Podlasia i wschodniego Mazowsza.

Dużym powodzeniem cieszyła się w minionym okresie działalność konsultacyjna i informacyjna we wszystkich placówkach MOBN. Dotyczyła ona w głównej mierze metodyki badawczej, dostępu do źródeł historycznych, studiów doktorskich itp. Przeciętnie udzielano rocznie ponad 100 konsultacji i informacji.

4. Działalność wydawnicza

Mimo pogłębiających się trudności

Warszawa	— 11 tytułów, w tym 11 poz. książkowych
Ciechanów	— 21 „ „ „ „
Łowicz	— 23 „ „ — „ „
Ostrołęka	— 6 „ „ — „ „
Pruszków	— 2 „ „ 1 „ „
Żyrardów	— 3 „ „ — „ „

Największym powodzeniem cieszyły się monograficzne opracowania poświęcone dziejom miast i zakładów pracy Mazowsza i Podlasia. Z tego cyklu ukazały się następujące pozycje:

1978 r. — Krzysztof Zwoliński, „Chodakowskie Zakłady Włókien Chemicznych — Chemitex”;

1979 r. — Zofia Niedziałkowska, „Ostrołęka, dzieje miasta”, wyd. III; Krzysztof Zwoliński, „Zakłady żyrdardowskie w latach 1885—1915”; Witold Konecki, „Zarys dziejów pruskowskich ołówków 1889—1979”;

1980 r. — praca zbiorowa, „Garwolin, dzieje miasta i okolicy”;

na rynku wydawniczym, dzięki wysiłkom ośrodka i życzliwej pomocy niektórych oficyn wydawniczych, zwłaszcza „KiW” i PWN, Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych zamknął okres 1978—1981 znacznym dorobkiem edytorskim. Ukazało się bowiem w tym okresie 66 tytułów — druków zwartych, z czego 14 pozycji książkowych o objętości od 12 do 34 ark. wyd. i 52 pozycje broszurowe o objętości od 1 do 8 ark. wyd. Łączna objętość publikacji, które ukazały się w formie samodzielnych wydawnictw, wyniosła 378 ark. wyd.

Udział poszczególnych placówek MOBN w zrealizowaniu powyższego dorobku był następujący:

praca zbiorowa, „Żyrardów w latach 1829—1945”.

Oddzielną grupę wydawniczą stanowią urozmaicone pod względem tematycznym liczne opracowania naukowe dotyczące Mazowsza i Podlasia oraz serie wydawnictw ciągłych. Wśród tych ostatnich ukazał się VII i VIII tom „Rocznika Mazowieckiego” (1979 i 1984). Szczegółowy spis wydawnictw MOBN za lata 1978—1981 zawiera załącznik nr 3.

Jednocześnie ośrodek przygotowywał nowe pozycje wydawnicze. Pod koniec 1981 r. złożono do druku 17 pozycji, przy czym ich ukazanie się uzależnione będzie od sytuacji w przemyśle poligraficznym (załącznik nr 4).

Załącznik nr 1

SKŁAD OSOBOWY RADY NAUKOWEJ MOBN III KADENCJI 1981—1983

1. prof. dr hab. Andrzej Ajnenkiel
2. prof. dr Stanisław Berezowski
3. doc. dr hab. Maria Ciechocińska

— z-ca przewodniczącego RN

4. dr Jakub Chojnacki
5. doc. dr hab. Benon Dymek
6. doc. dr hab. Barbara Falińska
7. prof. dr hab. Aleksander Gieysztor
8. prof. dr. hab. Witold Hensel
9. dr Tomasz Jodełka-Burzecki
10. dr Ryszard Juszkiewicz
11. prof. dr hab. Mariusz Karpowicz
12. dr Józef Kazimiński — członek Prezydium RN
13. dr Teresa Kiersnowska
14. dr Aleksander Kociszewski
15. prof. dr Witold Koehler
16. prof. dr hab. Ryszard Kołodziejczyk — przewodniczący RN
17. prof. dr hab. Anna Kutrzeba-Pojnarowa — z-ca przewodniczącego RN
18. mgr Witold Lempka
19. prof. dr Stanisław Lorentz
20. prof. dr Ryszard Manteuffel — z-ca przewodniczącego RN
21. doc. dr hab. Jan Molenda
22. prof. dr hab. Michał Ołędzki
23. prof. dr Władysław Pałucki
24. doc. dr hab. Wanda Paprocka
25. prof. dr Irena Pietrzak-Pawłowska
26. doc. dr hab. Marian Pokropek
27. dr Zbigniew Pustuła
28. dr Witold Rakowski
29. doc. dr hab. Stanisław Russocki
30. prof. dr hab. Henryk Samsonowicz
31. ks. dr Zbigniew Skielczyński
32. prof. dr hab. Józef R. Szaflik — członek Prezydium RN
33. prof. dr Włodzimierz Szafranski
34. doc. dr Jan Wegner
35. prof. dr Adam Wolff
36. prof. dr hab. Marian Wojciechowski
37. dr Edward Wojda — członek Prezydium RN
38. dr Krzysztof Zwoliński
39. prof. dr hab. Andrzej Zahorski
40. doc. dr hab. Anna Żarnowska

Załącznik nr 2

TEMATYKA WAŻNIEJSZYCH SESJI NAUKOWYCH I POPULARNONAUKOWYCH W LATACH 1978—1981

1978 rok

9 VI	— Łowicz „Nurt niepodległościowy w Łowiczu w okresie za-
borów”
19 X	— Ostrołęka „60-lecie odzyskania niepodległości”
5—6 XII	— Żyrardów „Klasa robotnicza i ruch robotniczy na Zachodnim
Mazowszu na tle przemian rewolucyjnych w Pol-
sce 1878—1948”

1979 rok

- 5 III — Ciechanów „120 rocznica śmierci Zygmunta Krasińskiego”
 31 V — Łowicz „Kultura ludowa — kultura narodowa”
 12 VI — Siedlce „35 lat PRL”
 5 IX — Pułtusk „Wojna obronna 1939 r.”

1980 rok

- 17 I — Ciechanów „35-lecie wyzwolenia Mazowsza Ciechanowskiego”
 29 IV — Ciechanów „450 lat drukarstwa na Mazowszu Ciechanowskim”
 11 VI — Pułtusk „Wiktor Gomulicki, piewca Pułtuska i Warszawy”
 29 XI — Siedlce „150 rocznica Powstania Listopadowego na Podlasiu”

1981 rok

- 26 V — Ostrołęka „150 rocznica bitwy pod Ostrołęką”
 26 VI — Żyrardów „100 rocznica urodzin Pawła Hulki-Laskowskiego”
 19 IX — Myszyniec „Towarzystwa regionalne woj. ostrołęckiego”
 24 X — Łowicz „Dzieje łowickiej służby zdrowia i opieki społecznej”
 25 XI — Siedlce „Stan i perspektywy badań nad gwarami i kulturą języka w woj. siedleckim”

Załącznik nr 3

WYKAZ WYDAWNICTW MOBN W LATACH 1978—1981

1978 rok

- Komitet redakcyjny — „Zapiski ciechanowskie”
- Kolegium redakcyjne — „Rocznik Pruszkowski” (wspólnie z PTK-N)
- Praca zbiorowa — Poradnik do badań środowiska geograficznego (pod red. Jerzego Kondrackiego)
- Krzysztof Zwoliński — Chodakowskie Zakłady Włókien Chemicznych „Chemitex”
- Aleksander Kociszewski — Walka—Męczeństwo—Pamięć. Przewodnik po miejscach walki i męczeństwa województwa ciechanowskiego
- Aleksander Kociszewski — Zamek książąt mazowieckich w Ciechanowie
- Leopold Grzegorek — Problemy uczestnictwa w kulturze z. 1
- Praca zbiorowa — Województwo ciechanowskie
- Alina Owczarek, Zbigniew Skielczyński — Z dziejów książki, drukarnia w Łowiczu w XV—XVIII w.
- Alina Owczarek — Biblioteki Łowicza — Informator
- Tadeusz Maciejewski — Z przeszłości muzycznej Łowicza
- Zbigniew Kostrzewa — Założenie Domu Zdrowia w Łowiczu
- Stefan Pağowski — Noakowski w Łowiczu
- Praca zbiorowa — Biuletyn Informacyjny Stacji Naukowej MOBN w Ostrołęce nr 2 i nr 3

1979 rok

- Kolegium redakcyjne — „Rocznik Mazowiecki”, t. VII
- Kolegium redakcyjne — „Rocznik Pruszkowski” (wsp. z PTK-N)
- Zofia Niedziałkowska — Ostrołęka, dzieje miasta, wyd. III

19. Krzysztof Zwoliński — Zakłady żyrdowskie w latach 1885—1915
 20. Ryszard Juszkiewicz — Bitwa pod Mławą w 1939 r.
 21. Witold Konecki — Zarys dziejów pruskowskich ołówków 1889—
—1979
 22. Benon Dymek — Księga działaczy ruchu rewolucyjnego woje-
wództwa ciechanowskiego
 23. Aleksander Kociszewski — Kultura Mazowsza Północnego w 1918—1968 r.
 24. Aleksander Kociszewski — Walka—Pamięć—Męczeństwo (II)
 25. Zbigniew Skiełczyński — Aptekarze łowiccy XV—XIX w.
 26. Alina Owczarek — Z zagadnień kultury w Łowiczu
 27. Waldemar Grabowski — Z dziejów szpitalnictwa łowickiego
 28. Zbigniew Skiełczyński — Lekarze łowiccy XV—XIX w.
 29. Jan Wegner — Artur Zawisza Czarny
 30. Tadeusz Gumiński — Jan Wegner — historyk
 31. Teresa Iwanowska — 100 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Ło-
wiczu
 1980 rok
 32. Kajetan Dobrosielski — Początki władzy ludowej i walka o jej utrwa-
lenie w województwie warszawskim w la-
tach 1944—1947
 33. Praca zbiorowa — Garwolin — dzieje miasta i okolicy
 34. Praca zbiorowa — Żyrdów w latach 1829—1945
 35. Andrzej Grzymkowski — Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej 1929—1979
 36. Andrzej Lutze — Problemy uczestnictwa w kulturze, z. 2
 37. Andrzej Lutze — Problemy uczestnictwa w kulturze, z. 3
 38. Aleksander Kociszewski — Ciechanów — Informator
 39. Aleksander Kociszewski — Drukarstwo na Mazowszu Ciechanowskim
 40. Aleksander Kociszewski — Dzieje zamku w Ciechanowie
 41. Praca zbiorowa — Archeologia na Mazowszu Ciechanowskim
 42. Praca zbiorowa — Zabytki województwa ciechanowskiego w
malarstwie (album)
 43. Krzysztof Braun — Materiały do bibliografii kultury ludowej
regionu łowickiego
 44. Tadeusz Gumiński — Łowiccy działacze ruchu robotniczego w
okresie zaborów
 45. Tadeusz Gumiński — Maturzyści i maturzystki gimnazjów i lice-
ów łowickich (straty wojenne)
 46. Kazimierz Jędrzejczyk — Gmina Zduny
 47. Jerzy Maciejak, — Wyzwolenie Łowicza i pierwsze dni wolności
Henryk Kutkowski — Ludność i zatrudnienie w Łowiczu w
XXXV-leciu PRL
 48. Tadeusz Zagrodzki — Studium rozplanowania Starego Miasta w
Łowiczu
 49. Praca zbiorowa — Łowickie w zbiorach muzeów i instytucji
naukowych
 50. Marian Majka — Stanowisko archeologiczne — Grodzisko
„Stare Miasto” w Ostrołęce — Katalog
 1981 rok
 51. Praca zbiorowa — Klasa robotnicza i ruch robotniczy na Za-
chodnim Mazowszu

52. Praca zbiorowa — Społeczeństwo siedleckie w walce o wyzwolenie narodowe i społeczne
53. Romuald Bławat — Katalog zabytków nieruchomości i parków zabytkowych woj. ciechanowskiego
54. Izabela Klarner — A. Świętochowski i Gołotczyzna
55. Henryk Smuda — Lustracja Szreńska — 1771 r.
56. Praca zbiorowa — Ciechanów — historia i kultura
57. Zbigniew Skiełczyński — Szkice z dziejów sztuki w Łowiczu
58. Zbigniew Kostrzewa — Zarys historii łowickiej służby zdrowia
59. Tadeusz Gumiński — Straty wojenne wychowanków dawnej szkoły realnej w Łowiczu, 1939—1945
60. Jan Wegner — Powstanie styczniowe w Łowiczu i okolicy
61. Sylwester Szklarski — Partyzantka w Puszczy Białej
62. Jerzy Kijowski — Sto lat Ochotniczej Straży Pożarnej
63. Henryk Maćkowiak — Udział nauczycieli w rozwoju oświaty na Kurpiach w latach 1918—1932
64. Praca zbiorowa — 150 rocznica bitwy pod Ostrołęką
65. Andrzej Stawarz — Materiały do bibliografii Żyrardowa
66. Andrzej Stawarz, Andrzej Woźniak — Źródła do badań nad kulturą robotniczą Żyrardowa XIX i połowy XX w.
67. Helena Wesołowska — Milanówek, podwarszawskie miasto zieleni

Załącznik nr 4

WYKAZ TYTUŁÓW PRZYGOTOWANYCH DO DRUKU

1. E. Rzetelska-Feleszko, Adam Wolff — Mazowieckie nazwy terenowe do końca XVI w.
2. Janusz Szczepański — Gąbin i okolice
3. Aniela Zawadzka — Szkoła siedlecka w okresie okupacji hitlerowskiej
4. Praca zbiorowa — Dzieje Pruszkowa
5. Praca zbiorowa — Dzieje Sokołowa Podlaskiego
6. Praca zbiorowa — Dzieje Wołomina
7. Praca zbiorowa — Maków Mazowiecki i ziemia makowska
8. Praca zbiorowa — Rocznik Mazowiecki, t. VIII
9. Praca zbiorowa — Województwo ostrołęckie
10. Aleksander Kociszewski — Dzieje zamku w Pułtusk
11. Bernard Kielak — Artyści ludowi woj. ostrołęckiego
12. Ziemowit Skibiński — Studenci łowiccy na Akademii Krakowskiej
13. Praca zbiorowa — Opis pow. przasnyskiego z 1915 r.
14. Praca zbiorowa — Szkice podlaskie
15. Praca zbiorowa — Zapiski ciechanowskie
16. Grażyna Biernacka — Zakład wychowawczy „Bartoszków”
17. Praca zbiorowa — 600 lat Szreńska